

Економічні науки

УДК 336

Каплинський Ілля Олександрович

студент

Одеського національного економічного університету

Kaplinskiy Illia

Student of the

Odesa National Economic University

**МАЙНОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА
ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ**

ИМУЩЕСТВЕННОЕ НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ В УКРАИНЕ:

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

**PROPERTY TAXATION IN UKRAINE: CURRENT STATUS AND
PROSPECTS FOR IMPROVEMENT**

***Анотація.** Стаття аналізує сучасний стан майнового оподаткування в Україні та надає пропозиції щодо його вдосконалення. Обговорюються основні види майнового оподаткування, включаючи податок на нерухомість, землю та транспортні засоби. В контексті перспектив вдосконалення, стаття акцентує увагу на диференціації податкових ставок, автоматизації та цифровізації процесів, регулярному оновленні податкових ставок, а також на необхідності підвищення правової впевненості та прозорості в податковому законодавстві. Висвітлюється потенціал подальшого розвитку та вдосконалення системи майнового оподаткування в Україні.*

***Ключові слова:** майнове оподаткування, податок на нерухомість, податок на землю, податок на транспортні засоби, диференціація*

податкових ставок, автоматизація, цифровізація, правова впевненість, прозорість податкового законодавства, Україна.

Аннотація. Стаття аналізує сучасне становище майнового оподаткування в Україні і пропонує пропозиції по його удосконаленню. Обговорюються основні види майнового оподаткування, включаючи податок на нерухомість, землю і транспортні засоби. В контексті перспектив удосконалення стаття акцентує увагу на диференціації податкових ставок, автоматизації і цифровізації процесів, регулярному оновленні податкових ставок, а також на необхідності підвищення правової впевненості і прозорості в податковому законодавстві. Освітлюється потенціал подальшого розвитку і удосконалення системи майнового оподаткування в Україні.

Ключевые слова: майнове оподаткування, податок на нерухомість, податок на землю, податок на транспортні засоби, диференціація податкових ставок, автоматизація, цифровізація, правова впевненість, прозорість податкового законодавства, Україна.

Summary. The article analyzes the current state of property taxation in Ukraine and provides suggestions for its improvement. It discusses the main types of property taxes, including real estate, land, and vehicle taxes. In terms of improvement perspectives, the article focuses on differentiating tax rates, automating and digitalizing processes, regularly updating tax rates, and the need to increase legal certainty and transparency in tax legislation. The potential for further development and improvement of the property taxation system in Ukraine is highlighted.

Key words: *property taxation, real estate tax, land tax, vehicle tax, differentiation of tax rates, automation, digitization, legal certainty, transparency of tax legislation, Ukraine.*

Постановка проблеми. Майнове оподаткування відіграє ключову роль у формуванні доходів місцевих бюджетів в Україні, і є невід'ємною частиною загальної податкової системи країни. Оптимізація цієї системи може сприяти економічному розвитку та забезпечити більш ефективне та справедливе розподіл майнового навантаження серед громадян. Тому, актуалізація проблем майнового оподаткування, їх аналіз та пошук шляхів вдосконалення є дуже важливими завданнями сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика майнового оподаткування є предметом досліджень багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями, такими як Іванов Ю., Данилишин В., Давуліс Дж., Долга Г., Дубровський В., Коатес Б., Майбуров Ю., Сибірянська Ю., Хендерсон Е. та інші. Проте незначна фіскальна та економічна роль майнових податків в Україні вимагає подальших наукових досліджень і розробок з метою вдосконалення системи майнових податків та механізму їх адміністрування.

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є аналіз сучасного стану майнового оподаткування в Україні, зокрема, нерухомості, землі та транспортних засобів. Стаття спрямована на виявлення слабких місць поточної системи та надання рекомендацій щодо її вдосконалення з метою підвищення ефективності збору податків, забезпечення більшої прозорості та справедливості.

Виклад основного матеріалу. У світі майнове оподаткування відіграє важливу роль у формуванні джерел наповнення бюджету. В науковій літературі існує три основних підходи до визначення сутності майнового оподаткування.

Перший підхід передбачає, що система майнового оподаткування включає сукупність податків, пов'язаних з наявністю або рухом майна. Згідно з цим підходом, об'єктом оподаткування є різні види майна, незалежно від їх здатності до приносу доходу власнику.

Другий підхід визначає об'єктом оподаткування виключно майно (рухоме та нерухоме), незалежно від його здатності до приносу доходу власнику. Цей підхід відображає суть майнового оподаткування в спрощеній формі.

Третій підхід визнає майно об'єктом оподаткування тільки в тому випадку, коли платник має податковий обов'язок відповідно до закону про конкретний майновий податок.

Податки на майно перш за все є платою за право володіння майном, тому власники майна є суб'єктами оподаткування. Однак на практиці визначення суб'єктів податкових відносин може включати як власників, так і користувачів майна.

Податкова реформа 2015 року в Україні суттєво змінила систему майнового оподаткування. Новий податок на майно об'єднав три попередні податки: податок на нерухоме майно, транспортний податок і плату за землю [2, с. 79].

Майнове оподаткування має кілька переваг з фіскальної та соціальної точок зору. Основні переваги можуть бути наступними:

Забезпечення стабільних надходжень до бюджету: Майнове оподаткування забезпечує постійні надходження до бюджету, що дозволяє місцевим органам самоврядування виконувати свої функції без перебоїв.

Розподіл та перерозподіл національного доходу: Податки на майно є формою розподілу та перерозподілу національного доходу. Вони дозволяють балансувати бюджет, не збільшуючи навантаження на малозабезпечені верстви населення.

Стимулювання ефективного використання майна: Майнове оподаткування стимулює власників до кращого використання свого майна або продажу його більш ефективним власникам. Це сприяє підвищенню ефективності використання майнових активів.

Стабільність надходжень та створення стимулів для розвитку: Майнові податки забезпечують стабільні надходження до бюджету, а також створюють підґрунтя для формування стимулів збільшувати привабливість територій для проживання та бізнесу. Це дозволяє органам місцевого самоврядування розвивати свої території та залучати інвестиції.

Ефективне оподаткування "тіньових" доходів: Майнове оподаткування ефективно оподатковує "тіньові" доходи як населення, так і підприємства. Це особливо актуально для України, де боротьба з тіньовою економікою є важливою задачею.

Можливість застави та виконання: У разі ухилення від сплати майнових податків, існує можливість застосування адміністративного арешту на майно платника. Це забезпечує можливість отримати необхідні кошти для погашення податкового боргу.

Передбачуваність та унеможливлення корупції: Майнові податки можуть бути нараховані та справлятися у спосіб, що майже унеможлиблює корупцію та зловживання. Це сприяє передбачуваності для платників та ефективному збиранню податків.

Мінімальне спотворення економічних стимулів: У порівнянні з іншими видами податків, майнові податки мають мінімальний вплив на спотворення економічних стимулів для ефективної роботи [6, с. 208].

Отже, майнове оподаткування має багато переваг, включаючи стабільні надходження до бюджету, соціальний ефект розподілу національного доходу та стимулювання ефективного використання майна. Воно також є ефективним і передбачуваним засобом збирання податків, несприятливим для корупції та спотворення економічних стимулів.

Законом України від 28 грудня 2014 року № 71-VIII були внесені зміни до Податкового кодексу України, що стосуються майнового оподаткування. Згідно зі статтею 265 Податкового кодексу України, податок на майно складається з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортного податку і плати за землю.

Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, є одним з компонентів майнового оподаткування в Україні. Цей податок стягується з власників житлової та/або нежитлової нерухомості. В платниках податку можуть бути як фізичні особи, так і юридичні особи, включаючи нерезидентів [9].

Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, встановлюється на підставі нормативних грошових оцінок майна, які затверджуються відповідними органами влади. Розмір податку визначається шляхом застосування податкової ставки до оціночної вартості майна. Конкретні ставки податку та порядок його сплати можуть варіюватися залежно від типу майна та його розташування.

Крім податку на нерухоме майно, майнове оподаткування також включає транспортний податок та плату за землю. Транспортний податок стягується з власників транспортних засобів залежно від їх категорії, типу та марки. Плата за землю є податком, сплачуваним за володіння, користування або розпорядження земельними ділянками. Розмір цієї плати визначається на основі земельного кадастру та оціночної вартості земель.

Згідно зі Законом № 71, база оподаткування для податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, була розширена, що охоплює як житлову, так і нежитлову нерухомість. Законом також було встановлено зміни у розмірах житлової нерухомості, на яку застосовуються пільги з оплати податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Зокрема, база оподаткування об'єкта/об'єктів житлової нерухомості, включаючи їх частки, що перебувають у власності фізичних осіб -

платників податку, зменшується на певну кількість квадратних метрів залежно від типу об'єкта.

Загалом, ці зміни відображають розширення бази оподаткування для податку на нерухоме майно та встановлення нових розмірів пільг з оплати податку на житлову нерухомість.

Зміни в законодавстві щодо майнового оподаткування в Україні, які відбулися у період з 2017 по 2021 роки, включали в себе введення місцевого податку на майно. Цей податок охоплював плату за землю, транспортний податок та податок на нерухоме майно, яке не є земельною ділянкою. Ці зміни внесли нові елементи в систему майнового оподаткування і мали фіскальну та економічну роль в Україні [7].

Одним з основних аспектів цих змін було перенесення плати за землю з загальнодержавного рівня до складу місцевого податку на майно. Це дозволило збільшити фіскальні надходження до місцевих бюджетів і забезпечити більшу автономію місцевих органів самоврядування у визначенні розмірів та структури оподаткування землі. Перенесення плати за землю на місцевий рівень дало можливість місцевим органам самоврядування збирати цей податок і використовувати зібрані кошти для розвитку своїх територій.

Збільшення фіскальних надходжень до місцевих бюджетів створило нові можливості для реалізації різноманітних проектів та програм на місцевому рівні, спрямованих на покращення інфраструктури, соціальних послуг та економічного розвитку. Це включало будівництво та ремонт доріг, шкіл, лікарень, розвиток туризму, спорту та культури, а також забезпечення місцевих потреб у сфері соціального захисту.

Крім того, перенесення плати за землю на місцевий рівень сприяло більш ефективному використанню земельних ресурсів. Місцеві органи самоврядування отримали більшу свободу визначати розміри податку на землю, залежно від специфіки своєї території та регіональних

особливостей. Це стимулювало раціональне використання землі і можливість залучення додаткових інвестицій у розвиток сільського господарства, промисловості та інших галузей економіки.

Запровадження транспортного податку на заміну загальнодержавного збору за першу реєстрацію транспортних засобів також мало свої наслідки. Цей податок сприяв збільшенню фіскальних надходжень та контролю над транспортними засобами. Однак, його економічна роль може бути оцінена шляхом аналізу його впливу на власників транспорту, підприємства та господарську активність в цілому.

Дослідження фіскальної та економічної ролі податків на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, може включати детальний аналіз їх внеску до бюджету та їх впливу на власників майна та ефективне використання активів.

По-перше, дослідження фіскальної ролі цих податків включатиме аналіз їх внеску до бюджету. Це означає вивчення обсягів збору податків на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, та оцінку, наскільки вони сприяють фіскальним надходженням до загального державного та місцевих бюджетів. Детальний аналіз внеску цих податків дозволить визначити, наскільки вони впливають на формування доходів бюджету та забезпечують необхідні кошти для фінансування різних програм і проектів [1, с. 226].

По-друге, дослідження економічної ролі податків на нерухоме майно буде спрямоване на вивчення стимулюючого впливу цих податків на власників майна та їх ефективне використання активів. Аналіз може включати оцінку того, як податок впливає на рішення власників щодо інвестицій у розвиток та підтримку нерухомості. Також можна вивчити, як власники майна адаптують свої стратегії управління майном з урахуванням оподаткування та як це впливає на економічний розвиток.

Важливим аспектом дослідження буде оцінка ефективності податкової системи, яка включає податки на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Це означає аналіз того, наскільки добре ці податки відповідають принципам прогресивності, справедливості та ефективності. Результати дослідження можуть дати рекомендації щодо подальшого реформування майнового оподаткування з метою поліпшення системи оподаткування нерухомості та забезпечення стійких надходжень до бюджету.

Збільшення надходжень з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, протягом досліджуваного періоду може бути обумовлено наступними факторами:

Зростанням розміру мінімальної заробітної плати: Збільшення розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом, призвело до збільшення доходів населення і, відповідно, до зростання розміру оподатковуваного нерухомого майна. Це сприяло збільшенню надходжень з податку на нерухоме майно.

Розширенням бази даних для розрахунку податку: Розширення бази даних, які надаються до ДФС органами державної реєстрації прав на нерухоме майно, дозволило більш точно визначати об'єкти оподаткування та розраховувати податок на них. Це забезпечило більш точний та ефективний збір податків на нерухоме майно.

Щодо транспортного податку, його фіскальна роль залежить від постійних змін в податковому законодавстві. Існування транспортного податку у поточному вигляді має деякі недоліки, які потребують реформування. Ці недоліки можуть впливати на зменшення фіскального внеску даного податку [5].

Значне зростання надходжень від плати за землю у 2020 та 2021 роках може бути обумовлено введенням коефіцієнту індексації нормативної грошової оцінки та проведенням грошової оцінки земель за

новими коефіцієнтами. Ці заходи сприяли більш точному визначенню вартості земельних ділянок та збільшенню суми оподаткування.

Аналіз динаміки питомої ваги майнових податків у ВВП України за період з 2014 по 2021 роки показує, що цей показник не має стабільного характеру і в середньому складав 0,92%. Протягом цього періоду спостерігалися коливання, обумовлені різними економічними факторами.

У 2014 році Україна стикнулася зі складною економічною кризою, спричиненою зовнішніми і внутрішніми факторами. Ця криза суттєво вплинула на фінансову стабільність країни, включаючи майнове оподаткування. Внаслідок цього, питома вага майнових податків у ВВП знизилася.

Далі, у 2019-2020 роках спостерігалось зростання надходжень плати за землю, що вплинуло на питому вагу майнових податків у ВВП. Це зростання може бути пов'язане зі змінами в законодавстві, реформами в земельному секторі або збільшенням інвестицій в цей сегмент економіки [8].

Значення питомої ваги майнових податків у ВВП є важливим показником, оскільки воно відображає роль цих податків у загальному обсязі економіки країни. Підвищення цього показника може свідчити про зростання фіскальних надходжень і ефективне використання майнових ресурсів. Проте, нестабільність показника може свідчити про вплив економічних та фінансових чинників на майнове оподаткування.

Варто відмітити, що питома вага майнових податків у ВВП України значно менша у порівнянні з іншими країнами. Наприклад, у Франції податки на майно становлять 3,2% ВВП, у Великобританії - 3,1%, у Греції - 2,7%. Однак, також існують країни, де майнові податки взагалі відсутні, наприклад, у Хорватії, Люксембурзі та Мальті.

З урахуванням проведеного аналізу стану майнового оподаткування в Україні, виникає необхідність його реформування. Реформування

системи майнового оподаткування повинно бути спрямоване не лише на збільшення його фіскальної ролі, але й на врахування соціальних, економічних та екологічних аспектів податку на майно.

Таблиця 1

Сучасний стан та перспективи вдосконалення

Параметр	Сучасний стан	Перспективи вдосконалення
Ставки оподаткування	Різні ставки залежно від типу майна.	Перегляд ставок з метою зменшення податкового навантаження.
Методи оцінки майна	Використовується офіційна оцінка.	Впровадження нових технологій і методик оцінки майна.
Основні платники	Юридичні особи та фізичні особи.	Розширення кола платників шляхом включення нових груп.
Механізм стягнення	Через податкові органи.	Оптимізація та автоматизація процесу стягнення податків.
Юридичні питання	Використовуються національні закони.	Адаптація законодавства до міжнародних стандартів.
Загальна ефективність	Певні питання з ухиленням від податків.	Поліпшення контролю та боротьба з ухиленням від оподаткування.

Джерело: [4]

Напрямки реформування майнового оподаткування в Україні можуть включати розширення об'єкту оподаткування транспортним податком, зокрема врахування повітряних та водних суден, а також зміну бази оподаткування, що враховуватиме не тільки сам транспортний засіб, але й його вплив на навколишнє природне середовище.

Впровадження таких змін сприятиме збільшенню надходжень до місцевих бюджетів, врахуванню екологічних аспектів та поступовому збільшенню фінансування природоохоронних заходів.

Для поліпшення плати за землю необхідно зосередитися на таких аспектах:

- Впровадження рентного підходу, який використовується в багатьох країнах, для визначення економічно обґрунтованої вартості земельних ділянок.

- Перегляд пільг з земельного податку, зокрема, введення пільг для осіб, які застосовують природоохоронні та природовідновлювальні заходи щодо земельних ресурсів країни. Це сприятиме підвищенню екологічної та фіскальної ролі плати за землю.

Щодо податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, можна розглянути наступні заходи:

- Створення Державного реєстру об'єктів нерухомості, який забезпечить повну інформацію про нерухоме майно.

- Зміна бази оподаткування з загальної площі об'єкта житлової та нежитлової нерухомості на ринкову вартість, що буде більш фіскально ефективним і соціально справедливим.

- Скасування певних податкових пільг, наприклад, звільнення від оподаткування об'єктів нежитлової нерухомості, які використовуються суб'єктами малого та середнього бізнесу у малих архітектурних формах та на ринках. Це сприятиме зростанню фіскальної та соціальної ролі податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

Виконання цих заходів дозволить врахувати соціальний аспект у розрахунку податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, та збільшить його надходження до доходної частини місцевих бюджетів [3, с. 96].

Тому, можна зробити наступні висновки: майнове оподаткування є важливою частиною бюджетного процесу в будь-якій країні, включаючи Україну. Воно включає в себе широкий спектр податків, включаючи податок на нерухомість, податок на землю, податок з власників транспортних засобів та інші. Всі ці податки формують значну частину доходів місцевих бюджетів.

Сучасний стан:

Податок на нерухомість: В Україні існує податок на нерухомість, який стягується з власників житлової та нежитлової нерухомості.

Податкові ставки встановлюються на місцевому рівні, що надає деяку гнучкість, але може призвести до нерівномірного оподаткування.

Податок на землю: Податок на землю в Україні залежить від категорії землі та її цінності. Існує також додатковий податок на землю, що не використовується відповідно до її цільового призначення.

Податок на транспортні засоби: Україна має податок на власників транспортних засобів, який залежить від характеристик автомобіля, таких як об'єм двигуна.

Перспективи вдосконалення: Диференціація податкових ставок: Україні може бути корисним впровадити більш диференційовану систему податкових ставок, залежно від типу та вартості майна. Наприклад, податки на преміальну нерухомість або автомобілі вищого класу можуть бути вищими, ніж на більш доступне майно.

Автоматизація та цифровізація: Впровадження цифрових технологій може зробити процес оподаткування більш ефективним та прозорим. Це може включати онлайн-платежі, електронні реєстри майна та автоматизовані системи оцінки майна.

Оновлення податкових ставок: Податкові ставки мають бути регулярно оновлюватися, щоб вони відображали зміни в економіці та ринкових умовах. Наприклад, врахування інфляції при встановленні податкових ставок на нерухомість може бути важливим для забезпечення справедливого оподаткування.

Підвищення правової впевненості та прозорості: Багато власників майна в Україні стикаються з проблемами, пов'язаними з невизначеністю або непрозорістю в податковому законодавстві. Це може бути вирішено через реформування податкового кодексу, щоб зробити його більш зрозумілим і передбачуваним.

Україна вже зробила значні кроки в напрямку вдосконалення своєї системи майнового оподаткування. Проте, ще залишається багато можливостей для подальшого розвитку та вдосконалення.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Аналіз сучасного стану майнового оподаткування в Україні показав, що система має ряд слабких місць, що потребують уваги. На першому місці - необхідність диференціації податкових ставок, врахування цінності майна та доходів власника, а також умов місцевого ринку. Другим важливим аспектом є автоматизація та цифровізація процесів, що дозволить забезпечити прозорість та ефективність в адмініструванні податків. На третьому місці - необхідність регулярного перегляду та оновлення податкових ставок, відповідно до змін в економіці країни і світовому контексті.

Подальші дослідження в області майнового оподаткування в Україні мають бути спрямовані на вироблення детальних методик для впровадження зазначених висновків. Це стосується розробки моделей диференціації податкових ставок, систем автоматизації та цифровізації процесів оподаткування, а також методик оновлення податкових ставок. Крім того, важливо розглянути механізми заохочення громадян до дотримання податкового законодавства, зокрема через підвищення правової впевненості та прозорості в податковій сфері.

Література

1. Власюк Н. І., Мединська Т. В. Податкова система: навч. посібник. Київ: Магнолія, 2012. 424 с.
2. Гостєва О. Ю. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, як можливість поповнення місцевих бюджетів : науковий вісник : Економіка та право. Вінниця, 2015. № 2. С. 79-84.

3. Дубовик О. Ю. Проблеми майнового оподаткування в Україні: науковий журнал. Івано-Франківськ: Розвиток національної економіки: теорія і практика, 2015. С. 96-97.
4. Овчаренко А. С. Щодо реалізації принципу соціальної справедливості при оподаткуванні майна в Україні : юридичний науковий електронний журнал. Тернопіль, 2017. № 5. С. 78-92.
5. Станкус Т.А., Крот Ю.В. Місцеві податки і збори : навч. посібник. Харків: Фактор, 2017. 80 с.
6. Тимченко О. М., Сибірянська Ю.В., Єфименко Т.І. Податкова система України: тренінг-курс: навч. посіб. Київ: ДННУ «Академія фінансового управління», 2012. 656 с.
7. OECD: Revenue Statistics 2019 р.: веб-сайт. URL: <http://www.oecd.org/general/oecdarchives.htm> (дата звернення: 20.05.2023)
8. Державна казначейська служба України. Виконання Державного бюджету України 2017 – 2021 : веб-сайт. URL: <http://treasury.gov.ua> (дата звернення: 20.05.2023)
9. Державна служба статистики України : офіційний сайт : веб сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.05.2023)

References

1. Vlasiuk N. I., Medynska T. V. Podatkova systema: navch. posibnyk. Kyiv: Mahnoliia, 2012. 424 s.
2. Hostieva O. Yu. Podatok na nerukhome maino, vidminne vid zemelnoi dilianky, yak mozhlyvist popovnennia mistsevykh biudzhetiv : naukovyi visnyk : Ekonomika ta pravo. Vinnytsia, 2015. № 2. S. 79-84.
3. Dubovyk O. Yu. Problemy mainovoho opodatkuvannia v Ukraini: naukovyi zhurnal. Ivano-Frankivsk: Rozvytok natsionalnoi ekonomiky: teoriia i praktyka, 2015. S. 96-97.

4. Ovcharenko A. S. Shchodo realizatsii pryntsypu sotsialnoi spravedlyvosti pry opodatkuvanni maina v Ukraini : yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal. Ternopil, 2017. № 5. S. 78-92.
5. Stankus T.A., Krot Yu.V. Mistsevi podatky i zbory : navch. posibnyk. Kharkiv: Faktor, 2017. 80 s.
6. Tymchenko O. M., Sybirianska Yu.V., Yefymenko T.I. Podatkova systema Ukrainy: treninh-kurs: navch. posib. Kyiv: DNNU «Akademiia finansovoho upravlinnia», 2012. 656 s.
7. OECD: Revenue Statistics 2019 p.: veb-sait. URL: <http://www.oecd.org/general/oecdarchives.htm> (application date: 05/20/2023)
8. Derzhavna kaznacheiska sluzhba Ukrainy. Vykonannia Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy 2017 – 2021 : veb-sait. URL: <http://treasury.gov.ua> (application date: 05/20/2023)
9. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy : ofitsiinyi sait : veb sait. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (application date: 05/20/2023)